

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет прикладної математики та інформатики
Кафедра інформаційних систем

Затверджено

На засіданні кафедри інформаційних систем
факультету прикладної математики та інформатики
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 1 від 29 серпня 2025 р.)

Завідувач кафедри Г.А. Шинкаренко

Силабус з навчальної дисципліни

“ Фрактальні методи в інтелектуальному аналізі даних”,
викладається в межах ОПП “ Середня освіта (Інформатика)”

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

для здобувачів зі спеціальності А4.09 Середня освіта (Інформатика)

Львів 2025 р.

Назва дисципліни	Фрактальні методи в інтелектуальному аналізі даних
Адреса викладання дисципліни	Головний корпус ЛНУ ім. І. Франка м. Львів, вул. Університетська 1
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Факультет прикладної математики та інформатики Кафедра інформаційних систем
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	A – Освіта/Педагогіка A4.09 – Середня освіта (Інформатика)
Викладачі дисципліни	Соколовський Ярослав Іванович, професор кафедри інформаційних систем
Контактна інформація викладачів	sokolovsky.yar@gmail.com , yaroslav.sokolovsky@lnu.edu.ua ; Головний корпус ЛНУ ім. І. Франка, каб. 260. м. Львів, вул. Університетська, 1
Консультації з питань навчання по дисципліні відбуваються	Консультації в день проведення лекцій/лабораторних занять (за попередньою домовленістю).
Сторінка курсу	https://ami.lnu.edu.ua/course/fraktalni-metody-v-intelektualnomu-analizi-danykh-kn
Інформація про дисципліну	Дисципліна “Фрактальні методи в інтелектуальному аналізі даних” є вибіркою дисципліною з спеціальності A4.09 – Середня освіта (Інформатика) для освітньої програми Середня освіта (Інформатика), яка викладається в 8-му семестрі в обсязі 3,5 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS)
Коротка анотація дисципліни	Навчальний курс присвячено оброці та аналізу даних за допомогою сучасного апарату – теорії фрактального аналізу, зокрема з використанням основ дробового диференціювання. Вивчаються алгоритми побудови фрактальних систем та методи обчислень фрактальних розмірностей. Розглядаються практичні застосування фрактального та мультифрактального аналізу, зокрема відновлення пропусків у масивах даних, тощо. Вивчення моделей фрактальних часових рядів, зокрема, моделі фрактального руху, дослідження методів оцінювання їх параметрів, програмна реалізація системи моделювання самоподібних часових рядів та оцінки показників стійкості Херста.
Мета та цілі дисципліни	Метою вивчення дисципліни “Фрактальні методи в інтелектуальному аналізі даних” є освоєння студентами теоретичних і практичних основ методів фрактального аналізу .
Література для вивчення дисципліни	<ol style="list-style-type: none"> 1. Чумак О.В. Энтропия та фракталы в анализе данных. - 2011 2. Гринченко В.Т., Снарский А.А., Мацьпура В.Т. Фракталы _Київ - 2013 3. Tarasov V. E. Fractional Dynamics. Applications of Fractal Calculus to Dynamics of Particles, Fields and Media / V. E. Tarasov. – Springer, 2011. – 522 p. 4. Bamsley M. Fractals Everywhere / M. Bamsley. – Academic Press, 2008. – 394 p.. 5. West J.B. Physics of Fractal Operators / J.B. West, M. Bologna, P. Grigolini – Springer: Verlag, 2003. – 354 pp.
Обсяг курсу	Загальний обсяг: 105 годин. Аудиторних занять: 64 год., з них 32 год. лекцій та 32 годин лабораторних робіт. Самостійної роботи: 41 год.

<p>Очікувані результати навчання</p>	<p>Після завершення цього курсу студент буде :</p> <p>Знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Рекурсивні алгоритми побудови фрактальних множин. Властивості фракталів • Способи обчислення фрактальної розмірності. Розмірність Хаусдорфа-Безикевича • Меоди побудови фрактальних множин за допомогою системи ітерованих функцій • Методи мультифрактального аналізу • Алгоритми генерування траєкторій випадкових блукань • Фрактальні алгоритми оброблення текстури зображень. Алгоритм фрактального кодування зображень. • Практичні методи обчислення фрактальної розмірності природних об'єктів. • Фрактальні характеристики часових рядів. Зв'язок фрактальних характеристик. Алгоритми розрахунку фрактальних розмірностей. • Часові ряди з змінною фрактальною структурою. Способи аналізу та прогнозування таких рядів. Показники та критерії оцінки ефективності. • Фрактальні процеси та моделювання мережевого трафіка. Моделювання мережевого трафіка фрактальним броунівським рухом • Використання фрактальної інтерполяції для заповнення пропусків у масивах даних <p>Вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Будувати рекурсивні алгоритми фрактальних множин • Будувати алгоритми обчислення фрактальної розмірності • Будувати алгоритми мультифрактального аналізу • Будувати алгоритми фрактального броунівського руху • Будувати фрактальні алгоритми оброблення текстури зображень, прогнозування трафіку комп'ютерних мереж. • Будувати алгоритми фрактальних часових рядів для прогнозування процесів різної природи.
<p>Ключові слова</p>	<p>Фрактали, фрактальна розмірність, випадкові блукання, фрактальні методи оброблення зображень, моделі часових рядів з змінною фрактальною структурою</p>
<p>Формат курсу</p>	<p>Очний, дистанційний Проведення лекцій, лабораторних робіт і консультацій.</p>

<p>Теми</p>	<p>Тема 1. Самоподібність і класичні фрактали Поняття самоподібності. Рекурсивні алгоритми побудови фрактальних множин. Властивості фракталів. Важливі приклади.</p> <p>Тема 2. Фрактальна розмірність Топологічна і фрактальна розмірність множини. Способи обчислення фрактальної розмірності. Розмірність Хаусдорфа-Безикевича. Закон Херста. Приклади обчислення фрактальної розмірності для класичних фракталів.</p> <p>Тема 3. Побудова фрактальних множин за допомогою системи ітерованих функцій Системи ітерованих функцій. Метод випадкових ітерацій. Афінні перетворення на площині.</p> <p>Тема 4. Мультифрактали Поняття мультифрактала. Приклади. Функція мультифрактального спектру. Розмірність носія, ентропія, інформаційна фрактальна розмірність.</p> <p>Тема 5. Алгоритми генерування траєкторій випадкових блукань (дробовий порядок за часом, врахування ефектів пам'яті). Фрактальний броунівський рух.</p> <p>Тема 6. Фрактальні методи оброблення зображень Фрактальні алгоритми оброблення текстури зображень. Простір зображень в рівнях сірого. Теорема про стискаючі відображення для зображень в рівнях сірого. Алгоритм фрактального кодування зображень.</p> <p>Тема 7. Фрактальна розмірність природних об'єктів Практичні методи обчислення фрактальної розмірності природних об'єктів: гірла річок, кісткова тканина, кластери та інші.</p> <p>Тема 8. Фрактали і фрактальні розмірності часових рядів Фрактальні характеристики часових рядів. Зв'язок фрактальних характеристик. Алгоритми розрахунку фрактальних розмірностей. Модель ARFIMA. Аналіз програмних засобів у системах підтримки прийняття рішень на основі прогнозування часових рядів з фрактальною структурою.</p> <p>Тема 9. Моделі часових рядів з змінною фрактальною структурою Часові ряди з змінною фрактальною структурою. Способи аналізу та прогнозування таких рядів. Показники та критерії оцінки ефективності. Задачі прогнозування з використанням часових рядів з фрактальною структурою-задача прогнозування курсу валют, задача прогнозування торгової біржі, інші задачі.</p> <p>Тема 10. Застосування фрактального аналізу для дослідження комп'ютерних мереж Фрактальні процеси та моделювання мережевого трафіка. Моделювання мережевого трафіка фрактальним броунівським рухом. Моделі прогнозування та керування пропускну здатністю у мережах</p> <p>Тема 11. Дослідження ефективності використання фрактальної інтерполяції для заповнення пропусків у масивах даних</p>
<p>Підсумковий контроль, форма</p>	<p>залік у кінці семестру</p>
<p>Пререквізити</p>	<p>Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з</p> <ul style="list-style-type: none"> - Чисельних методів; - Програмування; - Аналізу даних <p>достатніх для сприйняття категоріального апарату фрактальних методів в інтелектуальному аналізі даних.</p>

<p>Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу</p>	<p>Презентації, лекції Індивідуальні завдання Групові проекти</p>
<p>Необхідне обладнання</p>	<p>Комп'ютер із програмним забезпеченням Visual Studio 2022, Internet доступ до обчислювального кластера.</p>
<p>Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)</p>	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> • індивідуальні завдання : 35% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 35 • командна робота :35% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 35 • опитування на практичних заняттях (30 % семестрової оцінки, максимальна кількість балів 30. Підсумкова максимальна кількість балів 100. <p>Вчасно виконані завдання оцінюються так (у відсотках від максимальної оцінки):</p> <ul style="list-style-type: none"> • 100% – умови завдання виконано повністю, алгоритми та формули складено правильно, завдання містить належні коментарі, автор відповідає на всі запитання щодо використаних підходів, чітко інтерпретує отримані результати, немає ознак недоброчесності; • 80% – наведено логічно правильну послідовність розв'язування, завдання виконано в основному правильно, бракує окремих коментарів, автор не досить повно пояснює використані підходи, немає ознак недоброчесності; • 60% – у правильній послідовності розв'язування допущено окремі помилки, які автор уміє виправити після зауваження викладача, бракує коментарів у роботі, на запитання щодо використаних підходів автор відповідає з помилками, немає ознак недоброчесності; • 40% – у правильній послідовності розв'язування пропущено окремі етапи, завдання виконано частково, автор не розуміє недоліків поданої роботи, не вміє їх виправити, немає ознак недоброчесності; • 20% – завдання виконано частково, автор не може самостійно інтерпретувати отримані результати, виправити помилки, немає ознак недоброчесності; • 0% – завдання не виконано або виявлено ознаки недоброчесності: запозичення, фрагменти коду чи тексту, дію яких автор пояснити не може, автор не володіє відповідним теоретичним матеріалом тощо; <p>Письмові роботи: Очікується, що студенти виконають одну письмову роботу і звіт про виконання проекту.</p> <p>Академічна доброчесність: Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикавання джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.</p> <p>Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції та практичні заняття курсу. Студенти повинні інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів визначених для виконання всіх видів письмових робіт та індивідуальних завдань, передбачених курсом.</p> <p>Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p> <p>Політика виставлення балів. Враховуються бали набрані при поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента</p>

	<p>під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p>
<p>Питання до заліку чи екзамену.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Самоподібність і класичні фрактали 2. Фрактальна розмірність 3. Побудова фрактальних множин за допомогою системи ітерованих функцій 4. Мультифрактали та мультифрактальний аналіз . 5. Алгоритм генерування траєкторій випадкових блукань (дробовий порядок за часом, врахування ефектів пам'яті). 6. Фрактальні методи оброблення зображень. 7. Фрактальна розмірність природних об'єктів 8. Фрактали і фрактальні розмірності часових рядів 9. Моделі часових рядів з змінною фрактальною структурою
	<ol style="list-style-type: none"> 10. Застосування фрактального аналізу для дослідження комп'ютерних мереж 11. Дослідження ефективності використання фрактальної інтерполяції для заповнення пропусків у масивах даних
<p>Опитування</p>	<p>Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.</p>